

Áder János köztársasági elnök beszéde a nemzeti összetartozás napján az Országgyűlés emlékülésén

„Bevallom, hogy ezt a turáni törzset éles el-lenszenvvel szemlélttem és szemlélem ma is. Miként rokonaik, a törökök, sokat romboltak, és semmit sem alkottak. Budapest hamis vá-ros minden eredetiség nélkül. Századokon át a magyarok elnyomták nemzetiségeiket. A sza-badulás és a megtorlás órája érkezett” – írta – 1919-ben – Harold Nicolson angol diplomata, akinek jelentős szerep jutott a trianoni határok megállapításánál.

Tisztelt Miniszterelnök Úr! Tisztelt Házelnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Országgyűlés!

Mit tudott ez a diplomata Magyarországról? Szent István államalapításáról, első királyunknak az Intelmeiben megjelenő bölcsességéről, Szent László vitézségéről, Hunyadi János bátorságá-ról, a világraszóló nándorfehérvári diadalról? Mit tudott Mátyás reneszánsz udvaráról, Európá-ban pártját ritkító könyvtáráról és annak kódexe-iről, a reformkor szellemi óriásairól, az 1848-as szabadságharcunkról vagy az első világháborút megelőző fél évszázad gazdasági lendületéről, tudományos vívmányairól?

Nicolson minderről keveset tudott. De a ma-gyarok jövőjét – a döntésben részt vevő dip-lomataként – mégis alapvetően befolyásolta.

Tisztelt Ház!

Száz évvel ezelőtt ezen a napon – június 4-én – Magyarország gyászolt.

Budapest is feketébe öltözött. A zászlókat félárbórcra eresztették. Az újságok gyászkeret-ben jelentek meg. Az üzletek zöme, az iskolák és a hivatalok zárva voltak. A buszok és a vil-lamosok megálltak. A fővárosban és mindenütt

Magyarországon zúgtak a harangok. A magya-rok öt percig csendben álltak.

A veszteséget, a megaláztatást, a törvényy tett törvényteleniséget egyetlen magyar sem tud-ta feldolgozni.

1920-ban Magyarország elveszítette terüle-tének kétharmadát. Népeisége 18 millióról 7 és fél millióra zsugorodott. Több mint hárommillió magyar került a határon kívülre. Románia egye-dül nagyobb területhez jutott, mint amekkora Magyarországnak megmaradt. Gabonatermő területeink jelentős része, erdeink 90 százaléka, vasúthálózatunk kétharmada a szomszédos or-szágokhoz került.

Arról kevesebbet szoktunk beszélni, hogy mi-lyen gazdasági gyarapodást tört derékba Trianon. Általános iskolai tanulmányainkból tudjuk, hogy Széchenyi Istvánnak milyen szerepe volt a bu-dapesti első hengermalom megépítésében. Arról viszont ritkábban szólunk, hogy 60 évvel később, a századfordulón Budapest Európa legnagyobb malomipari központja. A világon is mindössze az egyesült államokbeli Minneapolis előzi meg.

A magyarországi gépipar dinamikus fejlődé-séről sem szoktunk beszélni. Pedig van mire büszkének lennünk. 1873-ban készül el az első hazai gyártású mozdony, 27 évvel később már az ezredik gördül ki a gépgyárból.

A magyarországi mezőgazdasági gépgyártás 30-40 év alatt képessé válik minden olyan esz-köz és gép gyártására, amire a mezőgazdaság-nak szüksége van.

Világszínvonalú villamossági ipar. Dinamikus városi és vasúti infrastruktúra-fejlesztés. Buda-pestnek igazi világvárosi arculatot adó köz- és magánépületek. (A budapesti földalatti megépi-tését Európában csak a londoni előzi meg. A Parlament épületét 1904-ben adják át.)

Tisztelt Ház!

Az országot ért veszteség és a gazdasági lendület megtörése mellett szólnunk kell az embereket közvetlenül ért veszteségről is.

Magyarországon 1918 és 1920 között több erőszakhullám söpört végig. Még nem volt trianoni döntés, még nem voltak új határok, de a Kárpát-medencében „háború utáni háború” dúlt. Először „csak” szabadcsapatok randalírozása, feltört magtárak, lángoló kastélyok, etnikai vagy szociális alapú leszámolások. Majd a megszálló cseh, román, szerb csapatok brutalitása. Sortűzek, önkényeskedések, fosztogatások, nők megbecstelenítése. Menekülésre kényszerített százazrek. Munkájuktól, állásuktól, megélhetésüktől megfosztott ottmaradók. Földjüket, házukat, ingóságait elvesztő emberek. Rettegés, félelem, megaláztatás, kettészakított települések.

Amikor Trianonról beszélünk, ma már a negyedik generáció teszi fel ugyanazokat a kérdéseket: elkerülhető lett volna-e a világháború? Ki miért felelős? Miért lett a trianoni döntés Magyarország számára mérhetetlenül igazságtalan?

A korszakot vizsgáló történészek közül sokan osztják a véleményt, hogy a 20. század elején – bár minden ország vezetője a békéről beszélt – valójában mindenki a háborúra készült.

Az Oszmán Birodalom hanyatlása, a Balkánon keletkező politikai vákuum, a cári Oroszország terjeszkedése, a pánszláv gondolat erősödése, Németország növekvő ereje, Franciaország Elzász elvesztése miatt érzett revansvágya, a nemzetiségek önállósodási törekvései mind ebbe az irányba mutattak.

Ferenc Ferdinánd meggyilkolását követően az Osztrák–Magyar Monarchia úgy kalkulált, hogy Szerbiával való konfliktusa lokális marad, legfeljebb a Balkánra terjed ki.

Ezt támasztották alá az előző 50 év európai tapasztalatai. Bécs azt hitte, Németország kiállása a Monarchia mellett távol tartja Oroszországot. Szentpétervár pedig azt hitte, az orosz mozgósítás meghátrálásra készíti a Monarchiát. Berlin azt hitte, hogy Anglia semleges marad, és ez visszatartja Franciaországot.

Mindenki tévedett.

Magyarország miniszterelnöke, Tisza István eleinte ellenezte a hadba lépést. Úgy vélte, hogy

az oroszok, a szerbek és a románok elleni egyidejű háború esetén nem jutna elegendő erő Erdély megvédésére. Egy várható győzelem pedig felbillentené a Monarchia kényes etnikai egyensúlyát. Két hét huzakodás után Bécs „meggyőzte” Tiszát, aki a háborúról döntő minisztertanácsi ülésen már csak ahhoz ragaszkodott, a Monarchia jelentse ki, nincs szándékában szerb területek bekebelezése.

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának, Magyarország hadviselő fél lett. A háború rövid idő alatt világháborúvá terebélyesedett. Négyévnyi háborúskodás után Magyarország – vesztes félként – a súlyos büntetést nem kerülhette el. Miért?

Miután a német villámháborús stratégia csődöt mondott, és a háború egyre több forrást emésztett fel, az antant és a központi hatalmak is az addig „semleges” országok hadba lépését erőltették. A semlegesek – Olaszország és Románia – hadba lépését azonban olyan területi igények elismerésével kellett megvásárolniuk, amelyeket csak az ellenfél teljes katonai összeomlása esetén lehetett érvényesíteni. Olaszország Dél-Tirol, Isztria, Dalmácia nagy részének, az Oszmán Birodalom területei egy részének megszerzése és az afrikai gyarmatok bővítésének reményében lépett be a háborúba Anglia és Franciaország oldalán. Romániának pedig – már 1916-ban – Bukovinát, Erdélyt és Magyarország keleti részének jelentős részét ígérte az antant.

Ma már inkább csak történelmi érdekesség, de a hadba lépés után két évvel – 1918. május 7-én – Románia békét kötött Németországgal és az Osztrák–Magyar Monarchiával. Ennek is megvolt az ára. A korábban megkaparintott besszarábiai területek megtartásának jóváhagyása. Fél év múlva azonban Románia – amikor Németország lényegében már kapitulált – felrúgva a különbékét, ismét hadba lépett az antant oldalán a korábban kért területek megszerzése reményében.

1918-ra három olyan monarchia végzete teljesedett be – Német Császárság, Osztrák–Magyar Monarchia, cári Oroszország –, amelyek a korábbi évszázadokban döntően befolyásolták Európa hatalmi viszonyait.

Franciaországnak – a korábbi szövetséges Oroszország kiesése után – új szövetségesekre

volt szüksége Németország erejének ellensúlyozásához. Ráadásul a bolsevikok terjeszkedésének megakadályozásához nélkülözhetetlen volt egy ütközőzóna.

Az új szövetségnek ára volt. Ezt az árat a győztes hatalmak a vesztesekkel, főként Magyarországgal fizették meg.

Tisztelt Ház!

Intelmeiben Szent István arra figyelmezteti fiát, hogy mértéken felül senkit se büntessen.

Az első világháborút öt ország fejezte be a vesztesek oldalán. Vessük össze Németország és Magyarország büntetésének mértékét. Míg Németország területének 13 százalékát vesztette el, addig Magyarország területének 67%-át, azaz kétharmadát. Míg Németország lakosságának közel 4 (4!!!) százaléka került más ország fennhatósága alá, addig ez Magyarország esetében a lakosság csaknem 60 százalékát jelentette.

És rögzítsünk még néhány tény: Magyarországot a béketárgyalásokra csak egy év késéssel hívták meg; álláspontját, érveit a békefeltételek megfogalmazása során nem mondhatta el. A külügyminiszterek tanácsa mindössze egyetlen ülést szentelt a magyar határok ügyének. Érdemi vita nélkül hagyta jóvá a két előkészítő bizottság jelentését. (Ezért volt jelentős szerepe az olyan figuráknak, mint a beszéd elején idézett Nicolson.) A népek önrendelkezésére vonatkozó wilsoni elveket csak Magyarország kárára alkalmazták. Amikor a magyar delegáció Párizsba érkezett, Wilson amerikai elnök már nemcsak elveinek, de a tárgyalásoknak is hátat fordított; az amerikaiakat párizsi nagykövetségük képviselte a meghallgatásokon. Apponyi Albert, a magyar delegáció vezetője mindössze egy beszéd megtartására kapott lehetőséget. Vitára, érvek felsorakoztatására, dokumentumok nyilvános bemutatására nem kerülhetett sor.

Magyarország sorsáról nem 1920-ban döntöttek. Jóval korábban. Sunyi háttértárgyalásokon. Felkészületlen politikusok, politikai kalandorok, önjelölt próféták, fizetett ügynökök, elfogult, részben korrumpált szakértők, magyargyűlölettel fertőzött újságírók közös munkája mindaz, amit ma trianoni diktátumnak hívunk.

Száz év elteltével joggal tehetjük fel a kérdést: békét hozott-e Trianon? Nem, két évtizeddel később az öldöklés folytatódott. Segítette-e a térség – Közép-Európa és Kelet-Európa – gazdasági fejlődését? Nem. Csökkentette-e az etnikai feszültségeket a térségben? Nem. A döntés egy soknemzetiségű országból több soknemzetiségű országot kreált. Ezzel újabb viszálykodás magvait hintette el. Ráadásul sem a német nemzeti szocializmus, sem az orosz bolsevizmus későbbi térnyerését nem tudta megakadályozni.

Churchill a háborúról írott visszaemlékezésében így írt erről: „...egyetlen olyan népe vagy tartománya sincs a Habsburgok birodalmának, amelynek a függetlenség elnyerése ne hozott volna olyan kínokat, amelyeket hajdani költők és teológusok a kárhozottaknak tartottak fenn.”

Tisztelt Ház!

Az utolsó kérdés, amit fel kell tennünk: igazságos volt-e a trianoni döntés? Az, hogy mi, magyarok igazságtalannak érezzük, érthető. De mit gondolnak mások?

Harold Nicolson, akinek szavait beszédem elején idéztem, és aki magyarbarátsággal nem vádolható, évekkel később a következőket írta: „A román igények bizottsága [...] csak Erdélyben gondolkozott, a cseh igények bizottsága Szlovákia déli határára összpontosított. [...] ez a két, egymástól teljesen elkülönült bizottság olyan területi és népességi veszteségeket kényszerített Magyarországra, amelyek a maguk összességében igen súlyosak voltak. Ha a munkát egy magyar bizottság kezében összpontosítják, nem csupán szélesebb határövezet lett volna vita tárgya, hanem azt is látták volna, hogy a területi cessionok összessége sokkal több magyart helyez idegen uralom alá, mint amennyi az önrendelkezés elvével összegeyztethető.”

De idézhetnénk Anglia akkori miniszterelnökét, Lloyd George-ot is: „Sosem lesz béke Délkelet-Európában, ha minden most létrejövő kis állam határain belül nagyszámú magyar kisebbség lesz. Ezért a béke irányadó elvének javaslom, hogy amennyire emberileg lehetséges, a különböző népfajokat csatolják anyaországaikhoz, és ennek az emberi kritériumnak elsőbbséggel kell rendelkeznie a hadászati, gazdasági vagy közlekedési megfontolásokkal szemben...”

És végül idézzünk Francois Mitterand-t, Franciaország szocialista köztársasági elnökét, aki 1992-ben a következőket mondta: „E század valamennyi békeszerződése és különösen az 1914–1918-as háború nyomán sarjadt békeszerződések, kezdve a versailles-in, de az 1945-ös és az azt követő békeszerződések is igazságtalan békeszerződések, melyek a győztes dicsőségének vagy hatalmi vágyának, vagy közvetlen érdekeinek kielégítése érdekében mindig tagadták a történelmi, földrajzi, szellemi vagy etnikai realitásokat. A következő háború drámája mindig az előző békeszerződések rendelkezései közé íródott.”

Tisztelt Megemlékezők!

Mindarról, ami Trianon előtt és után történt, idézhetném Adyt, József Attilát, Kosztolányit. Juhász Gyulát, Babitsot, Karinthy. Krúdyt, Móriczot, Reményiket. Kós Károlyt, Szerb Antalt, Márait. Külön megemlékezést szánhatnánk az igazságtalanság miatt érzett fájalmuknak.

Most mégsem tőlük, hanem egy, a trianoni döntés után született és 1948-ban Ausztráliába menekült költőtől, Ruttkay Arnoldtól idézek néhány verssort:

„Mi kell még...?
Nem volt elég a hétpecsés Békeokmány,
Az ingyen kapott ősi föld...?
Nem volt elég a sebtében meghúzott országhatár,
Kertek végében a málnabokor mögött?
Kevés volt talán,
A lehullott utcátábla,
Átköltött térkép,
Eldőlt szobor...?
Az anyanyelv már rég a föld alá költözött,
Suttogva szólt a zsalugáterek mögött.
Bezárt az ódon iskola,
Elhalt a dal,
Kidőlt a harangláb.
Az emlékek is reszketve féltek.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A századik évfordulón indokolt, hogy a saját házunk előtt is söprögessünk.

A világháború befejezése és a trianoni döntés közötti időben Magyarország amúgy is tragikus

helyzetét az ország politikai vezetőinek katasztrofális ténykedése csak tovább súlyosbította. Ebben a szűk kétéves időszakban a konzervatív tehetetlenség, a liberális tehetségtelenség és a bolsevik utópia adott randevút egymásnak.

A patópáloskodás, a hiú ábrándok kergetése, a kulturális fölényben és a történelmi érdemekben való alaptalan bizakodás lehetetlenné tette az amúgy is igencsak szűk mozgástér kihasználását. 1918–19 fordulóján hol voltak a titkosszolgálati jelentések az antant és a későbbi kisantant országainak háttértárgyalásairól és háttérmegállapodásairól? Hol volt az elemi önvédelmi ösztön a hadsereg újjászervezésére, a határok megvédésére? Hol volt a diplomáciai háttérmunka, a személyes kapcsolatok latba vetése, érveink megismertetése legalább az etnikai határok elfogadtatásáért?

Azt gondolni, hogy elég lesz az elvszerűség a kufárokkal, a zsákmányszerzési törekvésekkel szemben, nem látni, hogy a háttérben milyen politikai és gazdasági üzletek kötöttek, több volt, mint politikai vakság. Súlyos felelőtlenség.

Károlyi Mihály egyetlen dolgot megtehetett volna: egyben tartja a hadsereget, és erős karhatalmat épít ki. Ez védelmet jelenthetett volna az országba betörő csehek és románok ellen. És lehetőséget a kommunisták elszigetelésére.

Ha Apponyi előadása – akkor, amikor már minden eldőlt – fel tudta kelteni a brit miniszterelnök érdeklődését és kiváltani az olasz miniszterelnök szimpátiáját, vajon egy időben elkezdett kitartó, szívós politikai és diplomáciai háttérmunka nem mérsékelhetett volna-e valamit a veszteségekből?

Tisztelt Ház!

Vesztes háború, két forradalom okozta káosz. Trianon súlyos társadalmi-gazdasági következményei. Csőd szélére jutott állam.

De a nemzet élni akart. Hozzá kellett fogni az ország újjáépítéséhez.

A munka Bethlen István kormányára várt. Bethlenről – aki tagja volt a párizsi békeküldöttségnek – Bryan Cartledge angol történész így írt: „...a háború utáni időszakban feltűnően hiányoztak a tehetségek, Bethlen István volt az egyetlen megfelelő képességű férfi, aki hatékonyan tudta

képviselni Magyarországot az európai politika színpadán. A párizsi békekonferencián, amikor ott inaskodott a nemzetközi politika közelében, jól megtanulta a leckét. És a tanultakat hatékonyan alkalmazni is tudta.”

Bethlen István – aki 1921-ben lett Magyarország kormányának vezetője – miniszterelnöksége első évében keresztülvitt az országgyűlésben egy törvényt, ami kimondta a Habsburgok trónfosztását. Elérte a soproni népszavazást, ezzel az Ausztriának átadandó népesség 55 ezer fővel csökkent. Ellentmondást nem tűrően teremtette meg először a politikai stabilitás, majd a gazdasági kilábalás feltételeit. Csökkentette Magyarország nemzetközi elszigeteltségét. A Népszövetség támogatásával sikerült a gazdaság újraindításához szükséges kölcsönhöz jutnia. A magyar piacot védő vámokat vezetett be.

Az eredmény minden várakozást felülmúlt. Már 1925-től minden évben költségvetési többletet ért el a kormány, és jelentősen növelni tudta az oktatásra és a közegészségre fordított összegeket. Klebelsberg nagy ívű oktatás- és kultúrpolitikájának ez biztosította a pénzügyi alapjait. 1929-re az ipari termelés 12 százalékkal haladta meg az 1913-ast. Nem Magyarországon, nem a magyar embereken múlt, hogy a gazdasági világválság megakasztotta ezt a lendületet.

Tisztelt Ház!

Eltelt száz év. Telve fájdalommal, újabb veszteségekkel, sok-sok tapasztalattal. Magyarországot a második világháború óta újra és újra megvádolják a határok megváltoztatásának szándékával, figyelmen kívül hagyva, hogy amikor erre a történelem lehetőséget kínált, Magyarország sosem élt területi követelésekkel szomszédaival szemben. Sem a Ceaușescu-rezsim bukása, sem Jugoszlávia szétesése, sem a Szovjetunióból kiváló Ukrajna megszületése, sem Csehország kettéválása idején.

Mi tiszteletet adunk a szomszédainknak, de azt kérjük, ők is tiszteljenek minket és az országukban élő magyarokat.

Mi tiszteletet adunk a Magyarországon élő nemzetiségeknek, és azt szeretnénk, ha ők is tisztelettel fordulnának felénk.

Nekünk egymás javára és nem egymás ellenében kell dolgoznunk. Amit a nagyhatalmak elrontottak, nekünk kell kijavítanunk. Ha így teszünk, a trianoni átok lekerül rólunk.

Ám beszéljünk világosan, fogalmazzunk egyértelműen! Nem leszünk partnerek az elhallgatásban, a történelemhamisításban, az anyaországon kívül élő magyarok megtagadásában. Partnerek leszünk viszont az őszinte beszédben, a történelmi esélyek kihasználásában, a magyarok és magyarok, a magyarok és más nemzetiségűek közötti kötelek erősítésében. Senki sem vitathatja el tőlünk a jogot, hogy azért dolgozzunk – ha már a nemzet földrajzi határai megváltoztak –, hogy a nemzet lelki határai változatlanok maradjanak.

Tisztelt Ház!

Ezt a napot – június 4-ét – 10 éve úgy hívják, a nemzeti összetartozás napja.

Az elmúlt 10 évben az volt a célunk, hogy végre építsünk ott, ahol annyi évtized csak rombolni tudott. Hogy a nemzetpolitika nemes fogalmát megtöltsük tartalommal, és az egyszerűsített honosítással erősebb kötelék szövődjön magyar és magyar között. Hogy támogassuk a határainkon túli kis magyar közösségeket éppúgy, mint a nagy intézményi hálózatokat. Hogy képzésekkel, támogatásokkal fejlesszük a határon túli magyar vállalkozások versenyképességét, megújítsuk az egyházi, közösségi élet színtereit.

10 éve azon dolgozunk: hogy szociális juttatásokkal, ösztöndíjakkal és a magyar iskolák megerősítésével adjunk távlatot ott, ahol a magyar fiatalok megtartásához elsősorban oktatás és munkahely szükséges. Hogy helyrehozzuk, megmentjük veszni indult közös értékeinket, felújítsuk a meggyötört műemlékeket. Hogy közös forrást biztosítsunk közös célokra.

Aki a jövőben is így cselekszik, nemcsak azt nézi majd, ami egykor volt, hanem látja is mindazt, amink most is van. A komáromi Selye János Gimnázium érettségiző magyar diákjait. A Dévai Szent Ferenc Alapítvány házainak lakóit, nevelőit. A ráti Szent Mihály Gyermekegthonban magyarul éneklő fiatalokat. A beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola tanár szakos hallgatóit. A nagykaposi óvodásokat. Az Újvidéki

Művészeti Akadémia ifjú tehetségeit. A csíksomlyói Hármaskör körül összegyűlő fiatalokat. A magyar Országgyűlés 10 év alatt megtízszerezte a nemzeti összetartozás kiteljesítésére szánt forrásokat. 10 év munkája, hála istennek, ma már termőre fordult.

Széchenyi István Hittel című könyvében írta: „Sokan azt gondolják: Magyarország – volt; én azt szeretem hinni: lesz!”

Apponyi Albert a trianoni feltételek elfogadásáról szóló parlamenti vitában – itt, ebben az épületben –, Széchenyire utalva, így lelkesített

te az Országgyűlés tagjait: „Magyarország nem volt, hanem lesz!”

Tisztelt Ház!

Száz év elteltével, két világháború után, Trianontól és gazdasági válságoktól gyötörten, egy több mint négy évtizedes kommunista-szocialista vargabetű után, egy levert forradalmat követően, többször is az államcsőd szélére jutva itt vagyunk, élünk. A jövőben bizakodva mondhatjuk: a magyar nemzet nemcsak volt, de lesz is.

Szent Kristóf